

Załącznik nr 2a

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Karolina Kaczmarek

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

2006, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, rozprawa *Lingua legis w aspekcie translologicznym węgiersko-polskim i polsko-węgierskim*

2001, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Magister filologii, specjalność: filologia węgierska, praca magisterska *Prymas Węgier Józef Pehm-Mindszenty – prawda i kłamstwo*

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

2006–2016, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Neofilologii, Instytut Językoznawstwa, adiunkt

2002–2006, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Neofilologii, Instytut Językoznawstwa, studium doktoranckie

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Jako osiągnięcie naukowe zgłaszam monografię *Gramatyka tekstu prawnego. Spójność komunikacyjna w polskim i węgierskim kodeksie cywilnym*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2016 (załącznik nr 3, publikacja nr 1.2).

Celem rozprawy jest przedstawienie teorii tekstowej obejmującej zagadnienia związane z tworzeniem, odbiorem oraz przekładem tekstu prawnego. Wymieniony w tytule termin *gramatyka* rozumiem jako teorię języka opisującą jego budowę i funkcjonowanie. Odpowiednio do tego *gramatyka tekstu* jest to teoria opisująca obiekty językowe zwane tekstami, natomiast *gramatyka tekstu prawnego* traktuje o własnościach tego typu tekstu.

Złożoność problematyki związanej z tekstem prawnym powoduje konieczność połączenia kilku dziedzin nauki, dlatego w pracy uwzględniona została perspektywa językoznawcza, tekstologiczna, translatologiczna i prawna.

Rozprawa podzielona jest na dwie części.

Część pierwsza stanowi wprowadzenie do teorii tekstu zaprezentowanej w części drugiej, porządkując wybrane zagadnienia tekstologiczne w oparciu o literaturę przedmiotu. W pierwszym rozdziale przedstawione zostają poglądy badaczy tekstu z różnych krajów, ze szczególnym uwzględnieniem literatury węgierskiej, ponieważ jest ona dość mało znana w Polsce. Szczególnie wiele uwagi poświęcono problematyce spójności tekstu i odpowiednio do tego dokonywany jest wybór omawianych zagadnień. Przyjmuję bowiem, że spójność jest podstawową własnością tekstu i jeżeli wyrazów lub zdań nie łączą relacje spójności, to nie tworzą one tekstu. Dlatego w rozdziale drugim koncentruję się na kilku wybranych terminach z dziedziny tekstologii. Wychodząc od definicji terminu *tekst*, przechodzę do porządkowania terminologii związanej ze spójnością tekstową. W rozdziale trzecim nieco więcej uwagi poświęcam wybranym relacjom, wiążącym obiekty językowe w tekście. Są to relacje zachodzące między wyrazami powtarzаныmi w tekście, relacje między wyrazami tekstu widziane z perspektywy połączeń forycznych, relacje wynikające z porządku, w jakim niesiona jest informacja tekstowa, czy też relacje związane z formułowaniem tekstu w sposób mniej lub bardziej skondensowany, na przykład przy wykorzystaniu nominalizacji. Na koniec nawiązuję do spójności tekstu uzyskiwanej dzięki przewidywaniu i wnioskowaniu w oparciu o przesłanki zawarte w tekście. Wymienione w rozdziale trzecim relacje tekstowe stanowią

jedynie część relacji możliwych do zidentyfikowania, co wskazuje na dużą złożoność problematyki tekstowej. W pewnym zakresie stanowi to odpowiedź na pytanie, dlaczego taką trudność sprawia badaczom ustalenie jednorodnej definicji tekstu. W rozdziale czwartym przechodzę do zagadnień teoretycznych z zakresu przekładu tekstów. Oprócz ustalenia, które z zasad przekładu należy uznać za szczególnie istotne w procesie przekładu tekstów prawnych, w rozdziale tym wprowadzam termin *ekwiwalencja spójności*. Jest to takiego rodzaju ekwiwalencja translacyjna, że w tekście przekładu uzyskuje się podobnego typu relacje spójności, jakie zachodzą w tekście oryginału. Wskazuję przy tym, że ponieważ spójność komunikacyjna jest traktowana jako spójność nadrzędna w stosunku do innych jej rodzajów, to uzyskanie w tekście docelowym ekwiwalencji spójności określonego typu nie zawsze jest możliwe czy wskazane. Jednakże taka ekwiwalencja translacyjna różnych rodzajów spójności w wielu przypadkach jest możliwa. Zostanie to bardziej szczegółowo wykazane w drugiej części pracy.

Drugą część pracy stanowi teoria tekstu prawnego opracowana ze szczególnym uwzględnieniem relacji spójności na przykładzie tekstów polskich i węgierskich. Tekst prawny uważam za część systemu różnego typu tekstów, które posiadają wspólne własności stanowiące o ich przyporządkowaniu do pojęcia tekstu w ogóle i bez uwzględnienia tych własności nie można mówić o konstruowaniu spójnego tekstu prawnego. Dlatego w gramatyce opisane są zarówno ogólne własności tekstu, jak i takie, które są charakterystyczne dla tekstów prawnych.

Na początku drugiej części, w rozdziale piątym, wskazuję na sposób formułowania teorii. Znaczącą inspiracją dla sposobu opisu zjawisk językowych była dla mnie metoda, którą posługuje się prof. Jerzy Bańczerowski. Stosowany przez niego sposób przedstawiania zagadnień językowych charakteryzuje się dużym stopniem uporządkowania i precyzji, te cechy są natomiast szczególnie istotne w tekstach prawnych. Jedną z zaproponowanych przeze mnie metod opisu relacji spójności jest wyodrębnienie schematów lingwistycznych. Uznałam, że aplikacja dostosowanych do wybranego celu schematów lingwistycznych może w znaczący sposób ułatwić i udoskonalić procesy tworzenia sensownych, spójnych tekstów prawnych oraz procesy ich interpretacji i translacji, a w tekstach już istniejących uwypukli sformułowania, które mogą być niewystarczająco jasne dla odbiorcy tekstu.

W rozdziale szóstym wyjaśniam, w jaki sposób rozumiem niektóre terminy, którymi operuję w proponowanej teorii tekstu. Metoda opisu Bańczerowskiego nadała podstawę znaczeniową takim stosowanym w niej terminom, jak *postulat* czy *wymiar*. Pod pojęciem *postulat* rozumiem twierdzenie o tekście, które go definiuje, natomiast *wymiar tekstowy* jest

to zbiór homogenicznych własności tekstowych. Znaczenia terminów *relacja spójności tekstowej* oraz *wykładnik językowy relacji spójności tekstowej* wynikają z treści prezentowanej teorii, natomiast samo znaczenie terminów *relacja* oraz *wykładnik* oparte jest również na metodzie opisu Bańczerowskiego.

Wymienione w rozdziale siódmym postulaty stanowią istotną część proponowanej gramatyki tekstu. Stanowią one definicję tekstu w aspekcie ogólnym oraz w aspekcie zawężonym do tekstu prawnego oraz do tekstu przekładu. Postulaty obejmują między innymi takie zagadnienia, jak ogólne własności tekstu, własności tekstu spójnego, relacje tekstowe ze względu na nadawcę i odbiorcę, dystrybucja informacji w tekście, uporządkowanie treści tekstowej, zwięzłość i rozciągłość treści tekstowych, spójność leksykalna tekstu, spójność syntaktyczna tekstu. Ponadto postulaty obejmują własności specyficzne dla polskich i węgierskich tekstów prawnych oraz problematykę translacji z uwzględnieniem ekwiwalencji spójności.

Rozdział ósmy porządkuje własności polskich i węgierskich tekstów prawnych oraz zachodzące w nich relacje spójności ze względu na wymiary tekstologiczne ustalone na potrzeby proponowanej gramatyki. Relacja spójności komunikacyjnej, która zachodzi ze względu na wymiar nazwany tu *wymiarem pragmatyczno-kognitywnym*, jest przede wszystkim konsekwencją relacji między nadawcą a odbiorcą tekstu, uwzględniającą ich pozycję, sytuację komunikacyjną oraz wykonywane przez nich działania o charakterze mentalnym, wpływające na właściwe zrozumienie treści tekstowej. Wiąże się to ze sposobem formułowania tekstów prawnych w sposób bardziej lub mniej precyzyjny oraz z metodami interpretacji tekstów prawnych, czy to w oparciu o czynniki językowe, czy to o wykładnię prawniczą. Relacje spójności tematycznej zachodzą ze względu na wymiar, który nazwany został *wymiarem sposobu dystrybucji treści*. Dotyczą one przede wszystkim ciągłości i sensowności przebiegu tematów w tekście. Dalej, relacje zachodzące ze względu na *wymiar kondensacji* mogą dotyczyć związków między poszczególnymi fragmentami tekstu, jak i związków między nadawcą a odbiorcą tekstu, w szczególności w zakresie jego interpretacji przez odbiorcę. Sposób kształtowania tego typu relacji wpływać może znacząco na ogólną spójność komunikacyjną tekstu, to znaczy ułatwić lub utrudnić jego odbiór. Relacja spójności komunikacyjnej między nadawcą a odbiorcą tekstu badana jest też ze względu na *wymiar modalności deontycznej*. Relacja ta polega na tym, że nadawca nakazuje, dozwala lub zakazuje wykonania jakiejś czynności, a spójność komunikacyjna zachodzi wtedy, gdy odbiorca tę treść rozumie w sposób zamierzony przez nadawcę. Relacje spójności hierarchicznej, przestrzennej i temporalnej kształtują spójność komunikacyjną, porządkując

obiekty tekstowe poprzez ustalenie, który z tych obiektów jest większy czy też ważniejszy, gdzie są umiejscowione poszczególne obiekty, która czynność powinna być wykonana wcześniej, a która później itp. Wymiar, ze względu na który analizowane są tego typu relacje, nazwany został *wymiarem sposobu uporządkowania treści*. Kolejny rodzaj relacji zachodzi między powtarzonymi wyrazami tekstu. Wymiar, ze względu na który analizujemy te relacje nazywam *wymiarem leksykalnym*. Relacje między dwoma obiektami tekstowymi mogą mieć charakter repetycji tego samego wyrażenia lub powtórzenia w formie synonimu albo antonimu. Ponadto treść może być powtórzona w celu sprecyzowania znaczenia, na przykład w formie eksplikacji czy też porównania własności dwóch wyrażen. Relacje spójności tekstowej zachodzą też ze względu na *wymiar syntaktyczny*. Analizowane są tu między innymi relacje wskazywania z wykorzystaniem deiksy, relacje między obiektami, z których jeden powtarza formy morfematyczne drugiego, czy też relacje między obiektami tekstowymi połączonymi za pomocą różnego rodzaju konektorów. Ostatni rodzaj relacji tekstowych analizowany jest ze względu na *wymiar struktury globalnej tekstu*. Wymiar ten obejmuje wymienione wcześniej różnego typu relacje spójności tekstowej, które są badane na szerszej próbie tekstu. O ile omawiane wcześniej relacje obrazowane są głównie mikrotekstami, za jakie uznaję jednostki składające się co najmniej z jednego zdania złożonego, o tyle w tym wymiarze poruszamy się w obrębie całych tekstów polskiego i węgierskiego kodeksu cywilnego.

W ostatnim, dziewiątym rozdziale sformułowane zostały konkluzje dotyczące konstruowania spójnych komunikacyjnie tekstów prawnych. Konkluzje te stanowią ogólne konsekwencje zaproponowanych wcześniej postulatów oraz powiązanych z nimi rozdziałów i można je traktować jako słabszego typu dyrektywy. Konkluzje dotyczą przede wszystkim metody konstruowania tekstów. Przy niektórych konkluzjach wskazane są konkretne wykładniki językowe, dzięki którym możemy osiągnąć wyznaczony cel, jakim jest uzyskanie pożądanego rodzaju spójności tekstowej. Wykładniki te mają jednak charakter egzemplifikacyjny, ilustrujący wymienioną metodę kształtowania tekstu. W konkluzjach wymienione są relacje spójności, na które w tekście prawnym powinno się zwrócić szczególną uwagę. Należy do nich między innymi (1) spójność kognitywna, w szczególności takie procesy uzyskiwania i przetwarzania informacji, które są powiązane z wykładnią prawniczą, (2) spójność leksykalna, w szczególności repetycja w niezmienionej formie terminów prawnych i wyrażen istotnych ze względu na normy prawne, (3) spójność wynikająca z precyzowania wyrażen w tekście poprzez porównania i eksplikacje oraz (4) spójność syntaktyczna, w szczególności repetycja form syntaktycznych oznaczających

bezosobowość, przez co umniejsza się rolę nadawcy na rzecz podkreślenia istoty działań, jakie mają być podjęte.

Analiza wyrażen językowych stosowanych w odniesieniu do różnego typu relacji tekstowych unaoczniała, że nawet tam, gdzie początkowo tekst prawny wydaje się prosty i jednoznaczny, po głębszej analizie okazać się może nie do końca jasny i istnieje potrzeba jego przeformułowania lub doprecyzowania. O ile dostosowywanie do wyznaczonego celu komunikacyjnego wykładników językowych ze względu na ich własności, czy to semantyczne, czy też syntaktyczne, wydaje się czynnością często i świadomie stosowaną przez twórców i tłumaczy tekstów, o tyle świadome kształtowanie w tekście relacji spójności tekstowej nie jest już oczywiste, a jeżeli bywa stosowane, to często wydaje się mieć charakter intuicyjny lub przypadkowy. Powyższa praca ma na celu wskazanie na możliwości świadomego podejścia do problematyki spójności tekstu poprzez wyodrębnienie, zastosowanie lub przeniesienie do innego języka takich wykładników relacji spójności tekstowej, dzięki którym osiągnięty zostanie wyznaczony przez nadawcę cel komunikacyjny.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Od uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych w 2006 r. oprócz monografii wymienionej powyżej opublikowałam 1 monografię (wydanie specjalne czasopisma „Comparative Legilinguistics” [„Legilingwistyka Porównawcza”], tom 6/2011, 229 stron; załącznik nr 3, publikacja nr 1.1), gdzie podstawą treści jest moja dysertacja doktorska. Opublikowałam ponadto 11 artykułów będących częścią monografii, oraz 12 artykułów w czasopismach, a 1 artykuł do czasopisma został przyjęty do druku. Opublikowałam też 1 recenzję książki (załącznik nr 3, publikacja nr 4.1). Odniesienia do moich artykułów znajdują się w 7 publikacjach naukowych.

Moje zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół tematów związanych z własnościami tekstów prawnych i prawniczych z perspektywy lingwistycznej, prawnej i translacyjnej. Teksty badane były między innymi z następujących perspektyw:

- 5.1. interdyscyplinarność badań tekstowych,
- 5.2. teoria tekstu,
- 5.3. komunikatywność tekstu,
- 5.4. specyficzne własności polskich i węgierskich tekstów prawnych z uwzględnieniem teorii tekstu i aspektu translacyjnego,

5.5. analiza własności polskich i węgierskich tekstów prawnych ze względu na aspekt społeczno-kulturowy i dydaktyczny.

Poniżej przedstawiam najważniejsze artykuły z zakresu wymienionej tematyki.

5.1. Interdyscyplinarność badań tekstowych

W artykule *Budowanie i interpretacja tekstu w ujęciu interdyscyplinarnym – retoryka, tekstologia, translatoryka* (załącznik nr 3, publikacja nr 2.10) akcentuję możliwość prowadzenia interdyscyplinarnych badań nad tekstem prawnym. Wskazuję na kwestie, które można ze sobą porównywać w ramach językoznawstwa, translatoryki i prawa. Prawo wykształciło retorykę, którą tradycyjnie uważa się za naukę tworzącą prawidłowe reguły myślenia. Szukając podobnego ujęcia w językoznawstwie, wskazuję na teorie językowe konstruowane z użyciem metody aksjomatycznej, a w translatoryce na teorie akcentujące aspekty komunikacyjne. Z obiektem językowym, który nazywamy tekstem, mamy do czynienia we wszystkich wymienionych dziedzinach i w każdej z nich zajmuje on ważne miejsce. Wskazuję na płaszczyzny, które mogą stać się podstawą do wykształcenia ulepszonych metod tworzenia i interpretacji tekstów prawnych.

5.2. Teoria tekstu

W artykule *Interpretacja terminologii związanej z teorią tekstu w aspekcie spójności (aspekt synchroniczny i diachroniczny w kształtowaniu się znaczeń na przykładzie terminów kohezja i koherencja)* (załącznik nr 3, publikacja nr 3.11) zajmuję się terminami stosowanym przez teoretyków tekstu, w szczególności tymi, które łączą się z problematyką spójności tekstu. Środowiska naukowe różnych krajów oraz różnych obszarów językowych rozwijały lingwistykę tekstu, opierając się na odrębnych tradycjach, dlatego terminy dotyczące spójności tekstowej stosuje się w sposób niejednorodny. Chociaż takie wyrażenia, jak spójność, kohezja czy też koherencja wydają się podstawowe i oczywiste, to jednak rozumiane są różnie. Dlatego w artykule precyzuję ich znaczenia, uwzględniając aspekt synchroniczny i diachroniczny.

5.3. Komunikatywność tekstu prawnego

W artykule *Komunikatywność węgierskich i polskich tekstów prawnych i prawniczych. Nowy kodeks cywilny na Węgrzech w aspekcie spójności komunikacyjnej* (załącznik nr 3, publikacja nr 2.11) akcentuję konieczność uwzględnienia w procesie tworzenia tekstów prawnych aspektu komunikacyjnego. Wskazuję na działania, jakie w zakresie reformy języka tekstów prawnych podjęto w ostatnim czasie na Węgrzech. Analizuję nowy węgierski kodeks cywilny ze względu na jego komunikatywność, odnosząc się również do własności tekstu kodeksu cywilnego obecnie obowiązującego w Polsce. Zagadnienie komunikatywności tekstów łączę z problematyką spójności na poziomie tekstu oraz na poziomie rzeczywistości prawnej, która jest odzwierciedlona w tekście. Poruszane kwestie dotyczą między innymi precyzji norm prawnych, jednorodności tematycznej i terminologicznej, uporządkowania tematyki tekstu ze względu na rodzaj norm czy też przewidywania już na etapie tworzenia tekstu, w jaki sposób może on zostać odebrany. Wskazuję, że przyczyną, dla której zaistniała potrzeba skonstruowania zupełnie nowego tekstu kodeksu węgierskiego, było wprowadzanie do istniejącego tekstu od lat dziewięćdziesiątych zeszłego wieku ogromnej liczby modyfikacji, spowodowanych istotnymi przeobrażeniami w systemie funkcjonowania państwa i społeczeństwa. Tak liczne zmiany wewnątrz tekstu nie służyły utrzymaniu jego spójności komunikacyjnej, a konstruując nowy tekst, można było stworzyć strukturę lepiej uporządkowaną i przez to łatwiejszą w odbiorze.

W artykule *Precyzja i niedookreśloność wyrażeń w przepisach prawnych na przykładzie języka polskiego i węgierskiego* (załącznik nr 3, publikacja nr 3.10) wskazuję na środki językowe pozwalające zwiększać precyzję tekstu tam, gdzie jego interpretacja jest utrudniona przez wyrażenia nie do końca jasne. Generalną własnością języka jest to, że język sam w sobie nie jest do końca precyzyjny, a wyrazy zwykle uzyskują właściwe znaczenie dopiero w odpowiednich kontekstach i w konkretnych sytuacjach. Również tekst prawny nie zawsze może być do końca precyzyjny, szczególnie, że zawarte w nim normy mają być stosowane w wielu, niekiedy trudnych do przewidzenia okolicznościach. Jednakże precyzja jest niekiedy bardzo istotna, dlatego wskazuję na narzędzia językowe i pozajęzykowe pozwalające na zwiększenie precyzji wyrażeń w polskich i węgierskich tekstach prawnych. Należą do nich między innymi: sporządzanie definicji terminów, umieszczanie wyrazów w odpowiednim kontekście, wyznaczanie granicy nieostrości, doprecyzowanie interpretacyjne, określenie warunków stosowania prawa oraz doprecyzowanie semantyczne.

5.4. Specyficzne własności polskich i węgierskich tekstów prawnych z uwzględnieniem teorii tekstu oraz aspektu translacyjnego

Jedną z własności języka tekstów prawnych, którym poświęciłam w badaniach wiele uwagi, jest problematyka modalności deontycznej. W artykule *Translacyjne aspekty wyrażania nakazu w polskich, węgierskich i angielskich aktach normatywnych* (współautorstwo, załącznik nr 3, publikacja nr 3.3) analizowana jest problematyka modalności deontycznej tekstów prawnych z perspektywy trzech języków. Modalność deontyczna w tego rodzaju tekstach przejawia się w tym, że nadawca, którym jest prawodawca, coś nakazuje, zakazuje lub dozwala, a odbiorca ma obowiązek dostosować do tego swoje postępowanie. W artykule wskazane są między innymi sposoby wyrażania nakazu w ustawach sformułowanych w języku węgierskim oraz możliwości translacji na język polski wyrażen z tym związanych. Ponadto wymienione są sposoby wyrażania nakazu w języku polskim i angielskim badane przez współautorów. W wyniku przeprowadzonych analiz okazało się, że w polskich tekstach ustawowych zdecydowanie najczęściej prawodawca sięga po wypowiedzenia w trybie oznajmującym, które nie zawierają formalnego wykładnika nakazu, a do zaktualizowania deontycznego znaczenia modalnego dochodzi pod wpływem szerokiego kontekstu. W języku węgierskim również znana jest forma wypowiedzenia w trybie oznajmującym, a oprócz tego występują wyrażenia nadające tekstowi znaczenie modalności deontycznej, na przykład czasownik *kell* ‘należy’, przymiotniki *köteles* ‘obowiązkowy’ i *szükséges* ‘konieczny’ oraz rzeczownik *kötelesség* ‘obowiązany’. W artykule wskazane są ponadto propozycje ekwiwalentów translacyjnych dla tych form (inne artykuły dotyczące problematyki modalności deontycznej, w których jestem współautorką, wymienione są w załączniku nr 3, artykuły nr 2.8, 3.12).

Pogłębioną analizę problematyki modalności deontycznej zawiera artykuł *Az utasítás kifejezőeszközei a jogi szakszövegben a deontikus modalitás tükrében* ‘Narzędzia językowe wyrażania nakazu w tekstach prawnych w świetle problematyki modalności deontycznej’ (załącznik nr 3, publikacja nr 3.7). Omówione zostały w nim poszczególne formy językowe wyrażania nakazu w tekstach prawnych w aspekcie porównawczym polsko-węgierskim. Kolejny z artykułów dotyczących modalności deontycznej *A "tilalmat" és "engedélyt" kifejező eszközök jogi szakszövegben a deontikus modalitás tükrében* ‘Narzędzia językowe wyrażania zakazu i dozwoleń w tekstach prawnych w świetle problematyki modalności deontycznej’ (załącznik nr 3, publikacja nr 2.3) stanowi kontynuację badań nad tą problematyką, gdzie

analizowane są kolejne formy modalne wyrażające zakaz oraz dozwoleń. Istotną kwestią jest wskazanie w artykułach wartości kwantytwnych w zakresie występowania poszczególnych terminów w ramach korpusu tekstowego, jakim były kodeksy cywilne obu krajów. Dzięki określeniu liczby występowania poszczególnych wyrażen w tych tekstach, możliwe było ustalenie takich ekwiwalentów translacyjnych, które uwzględniały nie tylko ekwiwalencję semantyczną poszczególnych wyrażen, ale też częstotliwość ich stosowania w obu językach.

Poza problematyką modalności deontycznej badałam również inne własności językowe tekstów prawnych i prawniczych. W artykule *Badania tekstowe w procesie tłumaczenia polskich i węgierskich tekstów prawniczych na przykładzie umowy kupna-sprzedaży* (załącznik nr 3, publikacja nr 3.5) przeprowadzona została analiza tekstów paralelnych, gdzie zbadane zostały w szczególności podobieństwa tekstów polskiej i węgierskiej umowy sprzedaży, zarówno w zakresie ich wewnętrznej struktury, jak i odnoszącej się do nich rzeczywistości. Wykazane zostało, że teksty są bardzo podobne w obu tych aspektach, co w znaczący sposób może ułatwić proces tłumaczenia.

5.5. Analiza własności polskich i węgierskich tekstów prawnych ze względu na aspekt społeczno-kulturowy i dydaktyczny

W artykule *Polskie i węgierskie teksty prasowe o tematyce kryminalnej w XVIII, XIX i na początku XX wieku jako przykład analizy tekstologicznej z uwzględnieniem aspektu historyczno-kulturowego* (załącznik nr 3, publikacja nr 2.6) wskazałam metodę analizy tekstów z dawnej prasy polskiej i węgierskiej. W szczególności duży nacisk położony został na wykorzystanie tekstów o tematyce kryminalnej w dydaktyce języka obcego, ze względu na wzbogacenie pracy z tekstem w języku obcym o aspekt emocjonalny. Ukazany został wpływ obowiązujących w danym okresie norm i potrzeb społecznych oraz sytuacji historycznej na formę i treść tekstów prasowych, wskazane zostały podobieństwa w sposobie formułowania tekstów w prasie polskiej i węgierskiej.

W artykule *Szövegelemzés az idegennyelv- és fordítástanításban* ‘Analiza tekstu w nauczaniu języka obcego i translacji’ (załącznik nr 3, publikacja nr 2.9) zbadalam poszczególne części tekstu wygłaszanego ustnie, wskazując na dostosowanie przez mówcę poszczególnych form językowych do wybranych celów komunikacyjnych. Celem

przeprowadzonej analizy było przede wszystkim wskazanie możliwości wykorzystania badań tekstowych w dydaktyce. W efekcie pracy z tekstem student powinien rozwinąć znajomość słownictwa, zrozumieć przyczyny stosowania poszczególnych form językowych i potrafić sam zbudować teksty spójne komunikacyjnie, a ponadto powinien umieć wyciągnąć takie wnioski co do treści analizowanych tekstów, które umożliwiają właściwą, skuteczną komunikacyjnie translację.

Od początku pracy naukowej moje zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół specyfiki języka prawnego i prawniczego, tekstu prawnego oraz jego translacji. W rozprawie doktorskiej analizowałam język i strukturę polskich i węgierskich tekstów prawnych i prawniczych. Wynikiem badań było wyodrębnienie charakterystycznych struktur tekstów prawnych i prawniczych oraz własności polskiego i węgierskiego języka prawnego i prawniczego. Teoretyczne aspekty tego typu języka specjalistycznego zainteresowały mnie w szczególności z racji wykonywanych przeze mnie w latach 2003-2011 tłumaczeń uwierzytelnionych dla polsko-węgierskiej pary językowej.

Po uzyskaniu tytułu doktora nauk humanistycznych pogłębiałam badania z zakresu specyfiki gatunkowej polskich i węgierskich tekstów prawnych oraz problematyki ich przekładu, uwzględniając wybrane zagadnienia językoznawstwa ogólnego i ogólnej tekstologii. W polsko-węgierskich badaniach porównawczych tekstów uwzględniałam też aspekt historyczno-kulturowy oraz metody analizy tekstów i ich przekładu na potrzeby dydaktyczne. Prowadzone analizy zaowocowały artykułami oraz rozdziałami w monografiach w języku polskim, węgierskim i angielskim, publikowanymi w Polsce, na Węgrzech i w Wielkiej Brytanii (wykaz wszystkich publikacji znajduje się w załączniku nr 3). W mojej pracy przykładałam dużą wagę do współpracy naukowej, czego owocem jest 9 artykułów naukowych, których jestem współautorką. Współpraca polegała zwykle na zbadaniu wybranej kwestii dotyczącej języka prawnego z perspektywy kilku języków. Wyciągane na podstawie różnych języków wnioski zaowocowały interesującymi spostrzeżeniami co do ogólnej natury języka prawnego oraz translacji tekstów prawnych.

Karolina Karwanek